

Rudolf Steiner

ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

- GA 327 -

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ
Η ΑΝΘΡΩΠΟΣΟΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ EHRENFRIED PFEIFFER, M.D. (HON.)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Ε. ΚΑΤΡΑΜΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ETRA

Τίτλος: **Γεωργικό Σεμινάριο**

Υπότιτλος: Η γέννηση της βιοδυναμικής μεθόδου

Τίτλος πρωτοτύπου: Agriculture Course

Αριθμός καταλόγου βιβλιογραφίας: GA 327

Ομιλητής: Rudolf Steiner

Μετάφραση: Γεράσιμος Ε. Κατραμάδος

Επιμέλεια κειμένου: Κυριακή Βουδούρη

Επιμέλεια έκδοσης: Βάλλυ Καλοζούμη

ISBN: 978-960-6830-88-4

Εκδόσεις ETRA© 2022

Ευεργετών 7, Π. Φάληρο, 17563

T: 210 9811753 - www.etra.gr

8 διαλέξεις που δόθηκαν στο Koberwitz, Silesia από τις 7 έως και τις 16 Ιουνίου.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική ή περιληπτική, η κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση της μετάφρασης του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Με αυτές τις διαλέξεις, ο Rudolf Steiner δημιούργησε και εγκαινίασε τη «βιοδυναμική» γεωργία - μια συγκεκριμένη μορφή γεωργίας που έχει καταλήξει να θεωρείται ως «premium organic». Ωστόσο, η γεωργία για την οποία μιλάει ο Steiner σε αυτό το βιβλίο είναι κάτι πολύ περισσότερο από βιολογική και περιλαμβάνει τη συνεργασία με το σύμπαν, τη γη και τις πνευματικές οντότητες. Για να διευκολυνθεί αυτό, ο Steiner προδιαγράφει συγκεκριμένα «παρασκευάσματα» για το έδαφος, καθώς και άλλες ξεχωριστές μεθόδους που γεννήθηκαν από τη βαθιά κατανόηση του υλικού αλλά και του πνευματικού κόσμου. Παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη εικόνα των πολύπλοκων δυναμικών σχέσεων που λειτουργούν στη φύση και δίνει βασικές ενδείξεις για τις πρακτικές που είναι απαραίτητες για την πλήρη αξιοποίησή τους.

Οι διαλέξεις αυτές αναπαράγονται εδώ στην «κλασική» μετάφραση που έκανε ο Άγγλος διερμηνέας του Rudolf Steiner, George Adams. Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει, επίσης, έναν πρόλογο από τον συνάδελφο του Steiner, τον ιατρό Ehrenfried Pfeiffer, καθώς και οκτώ σχέδια σε μαυροπίνακα στο τέλος του βιβλίου.

Το έργο του Ανθρωποσοφικού Κινήματος ουσιαστικά είναι να μας γνωστοποιήσει κόσμους που μας περιβάλλουν κάθε στιγμή. Κόσμους στους οποίους ζούμε, αλλά για τους οποίους δεν γνωρίζουμε τίποτα υπό κανονικές συνθήκες.

Η Ανθρωποσοφία δεν θέλει να μας γνωστοποιήσει κόσμους οι οποίοι είναι μακριά μας, δηλαδή κόσμους που μας είναι απρόσιτοι. Θέλει να μας φέρει πιο κοντά με τους κόσμους εκείνους που μας επηρεάζουν και μας περιβάλλουν. Ωστόσο, αυτοί οι κόσμοι είναι άγνωστοι για μας επειδή δεν διαθέτουμε τα όργανα εκείνα που θα μας επιτρέψουν να τους παρατηρήσουμε.

Προς το παρόν, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να ενημερώσουμε για τους κόσμους αυτούς τους ανθρώπους. Μπορούμε μόνο να επισημάνουμε και να ενθαρρύνουμε τους ανθρώπους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που θα «ξεκλειδώσουν» τα όργανα εκείνα που θα τους επιτρέψουν να αντιληφθούν αυτούς τους υψηλότερους κόσμους.

~ *Rudolf Steiner: GA 88 : Βερολίνο, 28 Οκτωβρίου 1903*

Σχετικά με τις δημοσιεύσεις των διαλέξεων του Rudolf Steiner

Τη βάση για την ανθρωποσοφικά προσανατολισμένη πνευματική επιστήμη αποτελούν τα γραπτά έργα του Rudolf Steiner (1861-1925). Παράλληλα ο ίδιος από το έτος 1900 ως το 1924 έδωσε πάρα πολλές διαλέξεις, τόσο δημόσιες, όσο και για τα μέλη της αρχικά θεοσοφικής και μετά ανθρωποσοφικής εταιρείας. Ο ίδιος δεν ήθελε αρχικά οι ελεύθερα δοθείσες διαλέξεις να τυπωθούν σε γραπτό λόγο, επειδή όσα ανακοινώθηκαν προφορικά δεν ήταν προορισμένα για γραπτό λόγο. Επειδή όμως πολλές διαλέξεις καταγράφονταν από ακροατές και κυκλοφορούσαν σε γραπτά όλο και αυξανόμενα με ελλείψεις και λάθη, απεφάσισε να βρεθεί μια λύση σ' αυτό. Αυτήν την αποστολή ανέλαβε η Marie Steiner-von Sivers (σύζυγος του Rudolf Steiner). Αυτή ανέλαβε να συγκεντρώσει τα στενογραφημένα κείμενα, να γίνει η απαραίτητη επιμέλειά τους και να εκδοθούν. Επειδή όμως ο ίδιος ο Rudolf Steiner λόγω έλλειψης χρόνου ελάχιστα τέτοια γραπτά μπόρεσε να διορθώσει, ζήτησε στις εκδόσεις όλων των διαλέξεών του, τις οποίες δεν πρόλαβε να διορθώσει, να αναφέρεται η επιφύλαξή του: «Να υποτίθεται ότι τα κείμενα που δεν έλεγξα μπορεί να έχουν λάθη.»

Μετά τον θάνατο της Marie Steiner-von Sivers (1867-1948) ξεκίνησε σύμφωνα με τις υποδείξεις της η έκδοση των απάντων του Rudolf Steiner. Το παρόν βιβλίο αποτελεί μέρος αυτών των απάντων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος του Ehrenfried Pfeiffer	11
Διάλεξη 1	33
Διάλεξη 2	53
Διάλεξη 3	75
Σχολια R. Steiner	99
Διάλεξη 4	113
Ερωτήσεις & Απαντήσεις	133
Διάλεξη 5	151
Ερωτήσεις & Απαντήσεις	175
Διάλεξη 6	187
Ερωτήσεις & Απαντήσεις	209
Διάλεξη 7	219
Διάλεξη 8	237
Ερωτήσεις & Απαντήσεις	263
Υποδείξεις	277
Διάγραμμα 1	290
Διαγράμματα 2 έως 5	291
Διάγραμμα 6	292
Διαγράμματα 7 έως 9	293
Διάγραμμα 10	294
Διαγράμματα 11 έως 14	295
Διαγράμματα 15 έως 17	296
Διαγράμματα 18 έως 23	297

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ EHRENFRIED PFEIFFER, M.D. (HON.)

Το 1922/23, ο Ernst Stegemann και μια ομάδα άλλων αγροτών πήγαν να ζητήσουν τη συμβουλή του Rudolf Steiner σχετικά με τον αυξανόμενο εκφυλισμό που είχαν παρατηρήσει σε ποικιλίες σπόρων και σε πολλά καλλιεργούμενα φυτά. Τι μπορεί να γίνει για να ελεγχθεί αυτός ο εκφυλισμός και να βελτιωθεί η ποιότητα των σπόρων και της διατροφής; Αυτό ήταν το ερώτημά τους.

Του εξέθεσαν σημαντικά γεγονότα, όπως τα ακόλουθα: Οι καλλιέργειες μηδικής (Αλφάλφα) καλλιεργούνταν συνήθως στον ίδιο αγρό για τριάντα χρόνια. Τα τριάντα χρόνια μειώθηκαν σε εννέα, στη συνέχεια σε επτά. Στη συνέχεια, ήρθε η ημέρα που θεωρήθηκε επίτευγμα να διατηρηθεί η καλλιέργεια αυτή στο ίδιο σημείο για τέσσερα ή πέντε χρόνια. Οι αγρότες ήταν σε θέση να σπέρνουν νέες καλλιέργειες χρόνο με τον χρόνο από τη δική τους σίκαλη, σιτάρι, βρώμη και κριθάρι. Τώρα, διαπίστωναν ότι έπρεπε να καταφεύγουν σε νέες ποικιλίες σπόρων κάθε λίγα χρόνια. Νέες ποικιλίες παρήχθησαν σε συγκεκριμένη αφθονία, για να εξαφανιστούν και πάλι από το προσκήνιο σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Μια δεύτερη ομάδα απευθύνθηκε στον Δρ Steiner ανησυχώντας για την αύξηση των ασθενειών των ζώων, με τα προβλήματα στειρότητας και τον ευρέως διαδεδομένο αφθώδη πυρετό να βρίσκονται ψηλά στη λίστα. Στην ομάδα αυτή συμμετείχαν ο κτηνίατρος Δρ Joseph Werr, ο γιατρός Δρ Eugen Kolisko και μέλη του προσωπικού της νεοσύστατης φαρμακευτικής επιχείρησης Weleda.

Ο κόμης Carl von Keyserlingk ανέφερε κάποια προβλήματα από μια άλλη πλευρά. Στη συνέχεια, ο Δρ Wachsmuth και ο σημερινός συγγραφέας πήγαν στον Δρ Steiner με ερωτήσεις που αφορούσαν ιδιαίτερα την αιθερική φύση των φυτών και γενικά τις διαμορφωτικές δυνάμεις. Απαντώντας σε μια ερώτηση σχετικά με τις ασθένειες των φυτών, ο Δρ Steiner είπε στον συγγραφέα ότι

τα ίδια τα φυτά δε θα μπορούσαν ποτέ να είναι άρρωστα με την πρωταρχική έννοια, «αφού είναι τα προϊόντα ενός υγιούς αιθερικού κόσμου». Υποφέρουν μάλλον από άρρωστες συνθήκες στο περιβάλλον τους, ιδιαίτερα στο έδαφος - τα αίτια των λεγόμενων ασθενειών των φυτών θα πρέπει να αναζητηθούν εκεί. Στον Ernst Stegemann δόθηκαν ειδικές ενδείξεις ως προς την οπτική γωνία από την οποία ένας αγρότης θα μπορούσε να προσεγγίσει το έργο του, και του παρουσιάστηκαν μερικά πρώτα βήματα στην αναπαγωγή νέων τύπων φυτών ως πρώτη ώθηση προς τη μετέπειτα εδραίωση του βιολογικού-δυναμικού κινήματος.

Το 1923, ο Rudolf Steiner περιέγραψε για πρώτη φορά τον τρόπο παρασκευής των βιοδυναμικών σκευασμάτων κομπόστ, δίνοντας απλώς τη συνταγή χωρίς κανενός είδους εξήγηση - απλά «κάνε αυτό και μετά εκείνο». Ο Δρ Wachsmuth και εγώ προχωρήσαμε τότε στην παρασκευή της πρώτης παρτίδας του παρασκευάσματος 500. Αυτό στη συνέχεια θάφτηκε στον κήπο του «Sonnenhof» στο Arlesheim της Ελβετίας. Η σημαδιακή ημέρα ήρθε στις αρχές του καλοκαιριού του 1924, όταν αυτή η πρώτη παρτίδα των 500 ανασύρθηκε ξανά παρουσία του Δρ Steiner, της Δρ Wegman, του Δρ Wachsmuth, μερικών άλλων συνεργατών και εμού. Ήταν ένα ηλιόλουστο απόγευμα. Αρχίσαμε να ψάχνουμε στο σημείο όπου η μνήμη, βοηθούμενη από μερικά ορόσημα, μας ώθησε να σκάψουμε. Σκάβαμε συνέχεια. Οι ρεαλιστές θα καταλάβουν ότι ιδρώσαμε για να μην σπαταλήσουμε τον χρόνο του Δρ Steiner παρά από την ένταση της εργασίας. Τελικά ανυπόμονος γύρισε για να φύγει, επειδή είχε ένα ραντεβού στις πέντε η ώρα στο εργαστήριο του. Το φτυάρι έπεσε πάνω στο πρώτο αγελαδινό κέρατο την τελευταία στιγμή.

Ο Δρ Steiner γύρισε πίσω, ζήτησε έναν κουβά με νερό και συνέχισε να μας δείχνει πώς να κατανέμουμε το περιεχόμενο του κέρατος στο νερό και τον σωστό τρόπο ανάδευσης. Καθώς το μπαστούνι του συγγραφέα ήταν το μόνο εργαλείο ανάδευσης που είχε στη διάθεσή του, το χρησιμοποίησε. Ο Rudolf Steiner ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την επίδειξη της ενεργητικής ανάδευσης, του

σχηματισμού μιας χοάνης και της γρήγορης αλλαγής κατεύθυνσης για να δημιουργηθεί μια δίνη. Τίποτα δεν ειπώθηκε για τη δυνατότητα ανάδευσης με το χέρι ή με αναδευτήρι-σημύδας. Ακολουθούσαν σύντομες οδηγίες για το πώς έπρεπε να ψεκαστεί το παρασκεύασμα, όταν τελείωνε η ανάδευση. Ο Δρ Steiner υπέδειξε στη συνέχεια, με μια κίνηση του χεριού του πάνω από τον κήπο, πόσο μεγάλη έκταση θα κάλυπτε ο διαθέσιμος ψεκασμός. Το γεγονός αυτό ήταν τέτοιο που στην ουσία εκείνη την ώρα σηματοδοτούσε τη γενέθλια ώρα ενός παγκόσμιου γεωργικού κινήματος.

Αυτό που με εντυπωσίασε τότε, και εξακολουθεί να μου δίνει τροφή για σκέψη, ήταν το πώς αυτές οι βήμα προς βήμα εξελίξεις απεικονίζουν τον πρακτικό τρόπο εργασίας του Δρ Steiner. Ποτέ δεν κινήθηκε ορμώμενος από κάποιο αφηρημένο δόγμα, αλλά ασχολήθηκε με πολύ συγκεκριμένα δεδομένα της κατάστασης. Υπήρχε τέτοια βλαστική δύναμη στις υποδείξεις του, ώστε μερικές προτάσεις ή μια σύντομη παράγραφος συχνά αρκούσαν για να δημιουργήσουν τα θεμέλια για ολόκληρο το έργο ζωής ενός αγρότη ή ενός επιστήμονα. Η σειρά διαλέξεων για τη Γεωργία του R. Steiner είναι γεμάτη από τέτοιες περιπτώσεις. Η μελέτη των υποδείξεών του δεν μπορεί, επομένως, να είναι αρκετά εμπεριστατωμένη. Δε χρειάζεται να προσπαθήσει κανείς να τις κατανοήσει, αλλά μπορεί απλώς να τις ακολουθήσει κατά γράμμα.

Ο Δρ Steiner είπε κάποτε, με ένα χαμόγελο κατανόησης, σε μια άλλη, πολύ σοβαρή κατάσταση, ότι υπάρχουν δύο τύποι ανθρώπων που ασχολούνται με την ανθρωποσοφική εργασία: οι μεγαλύτεροι, που καταλαβαίνουν τα πάντα, αλλά δεν κάνουν τίποτα με αυτά και οι νεότεροι, που καταλαβαίνουν μόνο εν μέρει ή καθόλου, αλλά εφαρμόζουν αμέσως τις υποδείξεις στην πράξη. Εμείς προφανώς ακολουθήσαμε το νεότερο μονοπάτι στο αγροτικό κίνημα, στο οποίο όλα τα μαθαίνεις στην πράξη. Μόνο τώρα μπορούμε να δούμε ξεκάθαρα τη συνολική εικόνα της νέας ώθησης που μας έδωσε ο Rudolf Steiner στον τομέα της Γεωργίας, αν και έχουμε ακόμα πολύ δρόμο μπροστά μας για να εξαντλήσουμε όλες τις δυνατότητές της. Τα μέχρι σήμερα επιτεύγματα αποτελούν απλώς το πρώτο βήμα. Κάθε μέρα φέρνει

νέες εμπειρίες και ανοίγει νέες προοπτικές.

Λίγο πριν από το 1924, ο κόμης Keyserlingk άρχισε να εργάζεται με σοβαρότητα για να πείσει τον Δρ Steiner να δώσει ένα αγροτικό μάθημα. Καθώς ο Δρ Steiner ήταν ήδη καταβεβλημένος με δουλειά, περιοδείες και διαλέξεις, ανέβαλε την απόφασή του από εβδομάδα σε εβδομάδα. Ο απτόητος κόμης έστειλε τότε τον ανιψιό του στο Dornach, με την εντολή να κατασκηνώσει στο κατώφλι του Δρ Steiner και να αρνηθεί να φύγει χωρίς την οριστική δέσμευσή του για το μάθημα. Κι έτσι κι έγινε τελικά!

Το αγροτικό μάθημα πραγματοποιήθηκε από τις 7 έως τις 16 Ιουνίου 1924 στο φιλόξενο σπίτι του κόμη και της κόμισσας Keyserlingk στο Koberwitz, κοντά στο Breslau. Ακολούθησαν περαιτέρω διαβουλεύσεις και διαλέξεις στο Breslau, μεταξύ των οποίων και η περίφημη *Προσφώνηση προς τη νεολαία*¹. Εγώ ο ίδιος έπρεπε να παραιτηθώ από την παρακολούθηση του μαθήματος, καθώς ο Δρ Steiner μου είχε ζητήσει να μείνω στο σπίτι για να βοηθήσω στη φροντίδα κάποιου που ήταν σοβαρά άρρωστος. «Θα σας γράψω και θα σας ενημερώσω σχετικά με το περιεχόμενο των μαθημάτων», είπε ο Δρ Steiner για να με παρηγορήσει. Δεν πρόλαβε ποτέ να γράψει, αναμφίβολα λόγω των μεγάλων απαιτήσεων που είχε - αυτό έγινε κατανοητό και με λύπη το αποδέχτηκα. Κατά την επιστροφή του στο Dornach, ωστόσο, υπήρχε η ευκαιρία να συζητήσει τη γενική κατάσταση. Όταν τον ρώτησα αν οι νέες μέθοδοι θα έπρεπε να ξεκινήσουν σε πειραματική βάση, απάντησε: «Το πιο σημαντικό είναι να καταστήσουμε τα οφέλη των γεωργικών μας παρασκευασμάτων διαθέσιμα σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερες εκτάσεις σε ολόκληρη τη γη, έτσι ώστε η γη να θεραπευτεί και η θρεπτική ποιότητα των προϊόντων της να βελτιωθεί από κάθε άποψη. Αυτός πρέπει να είναι ο πρώτος μας στόχος. Τα πειράματα

1. *Address and Question-and-Answer Session at the Breslau-Koberwitz Conference Breslau, 9 Ιουνίου 1924 -CW217a.*